

Täysistunto

Perjantai 10.12.2021 klo 13.00—13.17

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vaalilain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 181/2021 vp

Valiokunnan mietintö PeVM 14/2021 vp

Toinen käsittely

Puhemies Anu Vehviläinen: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotus, jonka sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Keskustelu, edustaja Aittakumpu.

Keskustelu

13.02 **Pekka Aittakumpu kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Elämme kulkutaudin keskellä ja olemme samalla valmistautumassa tammikuun aluevaaleihin. Nyt tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vaalilakia. Tavoitteena on edistää varusmiespalvelusta ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien mahdollisuutta äänestää. Tämän myötä voidaan järjestää laitosäänestys varuskunnissa ja yksiköissä. Tällä tavalla pystytään vähentämään tarvetta kuljettaa varusmiehiä erikseen yleisille ennakkoäänestyspaikoille. Tämä sujuvoittaa äänestämistä ja parantaa myös äänestämisen terveysturvallisuutta nyt kulkutaudin aikana.

Esityksen mukaan vaaleissa toimitettaisiin laitosäänestys Puolustusvoimien varusmieskoulutusta antavien joukko-osastojen varuskunnissa ja Rajavartiolaitoksen varusmieskoulutusta antavissa yksiköissä. Laitosäänestyksessä voisivat äänestää varuskunnissa ja yksiköissä varusmiespalvelusta tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat äänioikeutetut.

Arvoisa puhemies! Tämän vuoden kuntavaaleissahan toimitettiin laitosäänestys näissä varuskunnissa ja yksiköissä, ja se koski noin 15 000:ta varusmiespalvelusta tai vapaaehtoista asepalvelusta suorittavaa äänioikeutettua. Tämä onnistui koronapandemian johdosta säädetyn vaalilain väliaikaisen muutoksen nojalla, ja nyt tästä muutoksesta ollaan tosiaan tekemässä pysyvä. Tällä tavalla korona, vaikka se on viheliäinen vitsaus meille kaikille, on myös laittanut vauhtia muun muassa tähän varsin järkevään ja tärkeään uudistukseen, joka palvelee äänioikeuden käyttämistä myös normaaliaikana. Toivon mukaan tammikuun aluevaaleissa on mahdollisimman laajasti koko maan tasolla käytössä myös muita kuntavaaleissa hyviksi havaittuja uusia käytäntöjä äänestysten terveysturvallisuuden parantamiseksi.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta yksimielisessä mietinnössään toteaa ja esittää, että eduskunta hyväksyy tämän esityksen muuttumattomana, ja samalla myöskin korostaa sitä, että ketään ei tietysti voi käskää käyttämään äänioikeuttaan ja on tärkeää, että äänestäminen voi varuskunnissa tapahtua mahdollisimman vapaasti. Esitellyt muutokset

Pöytäkirjan asiakohta PTK 149/2021 vp

on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, jotta ne olisivat käytettävissä jo aluevaaleissa.

Arvoisa puhemies! Äänestysinnon lisääminen ja äänestämisen terveysturvallisuuden parantaminen ovat tärkeitä. Yksi keino on helpottaa äänestämistä viemällä se sinne, missä ihmiset ovat ja liikkuvat. Tämä varusmiesten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten äänestysmahdollisuuden kohentaminen on erittäin hyvä ja kannatettava.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Heinonen.

13.05 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Tämä vaalilain uudistus ja korjaus on ihan tervetullut. Tästä on pitkään puhuttu, ja on hyvä, että varusmiesten äänestämistä helpotetaan nyt pysyvämmiin eli että tämä kokeilu saadaan vaalilakiin kirjattua.

Kaiken kaikkiaan meidän pitäisi tehdä toimenpiteitä, että äänestämisestä tulisi entistä helpompaa, matalalla kynnyksellä. Osalle meistä äänestys on sellainen päivä, että halutaan laittaa äänestystakki päälle ja lähteä äänestämään ihan sinä pyhäpäivänä, mutta vielä tärkeämpää kuitenkin olisi se, että yhä useampi kertoisi mielipiteensä vaaleissa, niin että emme menisi kohti sitä tilannetta, että jopa alle puolet äänioikeutetuista kertoo mielipiteensä. Nämä ovat huolestuttavia merkkejä, joita olemme muun muassa Yhdysvalloista kuulleet, että vähemmistö alkaa käyttää valtaa ja se synnyttää erilaisia huolestuttaviakin piirteitä.

No, aluevaalit sitten:

Olen yrittänyt vähän nostaa keskustelua siitä, onko todella niin, että tammikuussa Suomessa voidaan järjestää terveysturvalliset aluevaalit. Siitä pitäisi tässä vaiheessa keskustella, pystytäänkö varmistamaan koronakaranteenissa oleville mahdollisuus äänestää, kuinka paljon tammikuussa ihmisiä on koronakaranteenissa, sairaalahoidossa ja peräti tehohoidossa, miten heidän äänestyksensä tässä vaikeutuvassa koronatilanteessa varmistetaan ja miten tämä on varmistettu kuntavaalien jälkeen. En ole itse löytänyt sellaista vastausta, missä meidän vaaliviranomaiset olisivat kertoneet, mikä on ratkaisu tähän pahenevaan koronatilanteeseen.

Sain vähän arvostelua, kun nostin tämän ongelman esille muutama viikko sitten, ja näyttää siltä, että tässä mennään vaalien suhteen vähän sammutetuilla valoilla kohti vaaleja ja samaan aikaan koronavalot palavat ja vilkkuvat punaisina. Pahaa pelkään, arvoisa puhemies, että tammikuussa Suomessa ei voida järjestää koronaturvallisia vaaleja — vaikka itse toki muuta toivoisin.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiljunen, Kimmo.

13.08 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa rouva puhemies! Voin hyvinkin yhtyä edellä käytettyihin kahteen puheenvuoroon siinä, että tämä vaalilain pieni tarkennus siitä, että laitoksissa — tässä tapauksessa varuskunnissa — voitaisiin äänestää, on sinänsä tervetullut uudistus, koska se lisää mahdollisuutta helpottaa äänestystä näissä laitospaikoissa ja sitä kautta äänestysprosenttiakin pystytään nostamaan.

Mutta, arvoisa puhemies, ehkä tässä tämmöinen kerettiläinen huomio on paikallaan, jos katsotaan kansainvälisesti tätä asiaa. Nimittäin Suomessa, avoimessa demokratiassa, tämä on luonteva uudistus, mutta kun olen ollut kansainvälistä vaalitarkkailua tekemässä monenlaisissa yhteiskunnissa, jopa autoritaarisissa maissa, niin niissä meidän vaaliraportois-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 149/2021 vp

samme me suhtaudumme erittäin kielteisesti siihen, että laitoksissa suoritetaan tällaisia yhteisäänestyksiä, tai jos varuskunnissa tehtäisiin äänestyksiä, niin se olisi isolla huutomerkillä — se olisi isolla huutomerkillä — koska näissä tämäntyyppisissä tilanteissa on helposti huoli siitä, että tämä prosessi on manipulatiivinen luonteeltaan. Kuten sanottu, tämä asia on katsottava yhteiskuntakontekstissa, ja Suomessa eletään avoimessa demokratiassa, ja meillä vaalisalaisuus ja yksilöllinen käyttäytyminen tuossa tilanteessa on takuulla turvattu. Silloin jos se tapahtuu enemmän tämmöisenä joukkueena tai osana kokonaisuutta, niin siinä ovat nämä vaalisalaisuuteenkin liittyvät piirteet ja jopa tämmöinen painostuspiirre mahdollisesti olemassa. Halusin vain tämän kertoa, että riippuu vähän tilanteesta, missä sitä katsotaan.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kemppi.

13.10 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys on varsin hyvä, kuten olemme kuulleet alustavasta keskustelusta. Äänestäminen on jatkossa mahdollista myös laitoksissa, kuten varuskunnissa, ja tätä on jopa kokeiltu viime kuntavaaleissa, eli sikäli me varmaan jaloim voimme päättää tämän hallituksen esityksen jatkosta. Ylipäättään äänestyskäytäntöjen kehittäminen on tärkeä asia ja hyvä asia, joka on noussut jo keskustelussa aikaisemmin.

Olen huolissani kuitenkin äänestysprosentista, ja juuri niiden vuoksi tämänkaltaisia hallituksen esityksiä tulee edistää. Poikkeuksellisen kevään kuntavaalien äänestysprosentti oli alhaisin 70 vuoteen: äänestysprosentiksi jäi 55,1 prosenttia. Vuoden 2017 vaaleissa äänestysprosentti laski jo 3,8 prosenttiyksikköä, joten tämä trendi on ollut jatkuvaa ja sen takia erittäin huolestuttavaa suomalaisen demokratian ja erityisesti lähidemokratian näkökulmasta. Kuntavaalithan ovat ilman muuta Suomen tärkeimmät vaalit, ja nyt kun menemme näihin hyvinvointivaaleihin, aluevaaleihin, tammikuussa, jolloin myös tämä esitys on voimassa, jos kaikki menee hyvin, niin kyllähän pitää tehdä myös muutoksia. Meidän pitää tehdä muutoksia, jotta me saamme äänestysprosentteja nousemaan noihin tuleviin aluevaaleihin.

Erityisen huolissani olen nuorten äänestysaktiivisuudesta: Se kasvoi lievästi viime kuntavaaleissa, mutta siitä huolimatta nuoret äänestävät muita ikäryhmiä vähemmän, ja nuorten osallisuus kuntien päätöksentekoon on huolestuttavalla tasolla. Eli nuoret eivät ole läsnä kunnanvaltuustoissa sillä tavalla kuin he ovat läsnä yhteiskunnassa. Toivon, että tämä hallituksen esitys tuo muutosta tähän nykytilaan. Emme tietenkään tiedä, miten hyvinvointialueilla tulee sitten käymään, sillä näitä vaaleja ei ole ikinä käyty, jotka tammikuussa ovat edessä, mutta sen tiedämme, että ne vaalit ovat ilman muuta erittäin kriittiset. Puhumme ihmisten peruspalveluista, puhumme sosiaali- ja terveyspalveluista, pelastustoimen ja oppilashuollon palveluista, ja niiden tulisi kiinnostaa myös nuoria.

Oletan, että tämä hallituksen esitys tulee lisäämään äänestysaktiivisuutta erityisesti varusmiesten keskuudessa, ja edellytämme varmasti eduskuntana, että myös vaalisalaisuus pysyy varuskunnissa erityisen hyvällä tasolla tästä esityksestä huolimatta. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiljunen, Kimmo.

13.12 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Vielä edustaja Kempin innoittamana haluaisin korostaa samaa asiaa, että nämä aluevaalit, väliportaan hallinnon ensimmäiset yle-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 149/2021 vp

set vaalit Suomessa, ovat poikkeuksellisen tärkeitä. Ja nyt on kyllä pelättävissä ihan aidosti, että kun kuntavaaleissa se äänestysprosentti on laskenut ja se oli silloin 50 prosentin pinnassa, niin näissä vaaleissa se saattaa alkaa nelosella, ellei vielä huonommalla luvulla. Ja tässä suhteessa koko instituution uskottavuus on kyseessä, jos me emme onnistu sitä äänestysprosenttia pitämään riittävän korkeana, koska se legitiimisyys jää niin kovin, kovin heikoksi. Tässä tapauksessa tässä lankeaa nyt vastuuta viranomaispuolelle — meidän pitäisi tiedottaa tästä vaalitulanteesta aktiivisemmin ja enemmän, niiden vaalien merkityksestä enemmän — mutta myöskin, kun tänä päivänä puhutaan vähän myöskin tiedotusvälineiden roolista, joilla on iso rooli luoda todellisuuskuvaa Suomessa, olisi toivottavaa, että myöskin tiedotusvälineissä näihin aluevaaleihin kiinnitettäisiin huomiota ja annettaisiin niille tilaa. Puhemies varmaan yhtyy tähän lauseeseen, jos sanon, että meillä liiaksi on nyt käynyt sillä tavalla, että pienistä asioista on tullut suuria, mikroasioista on tullut jättiläisiä ja isot asiat, joita meillä on tässä, tahtovat kutistua liian pieniksi. Ja kun on kyse vaalitulanteesta, niin silloin vaalitulanteesta nämä ovat isoja asioita. Näistä pitäisi tiedottaa kunnolla.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyn, hallituksen esitykseen HE 181/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen. Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyi. Asian käsittely päättyi.